

ТРАНСФОРМАЦІЙНА ГРАМАТИКА

У ПАРАДИГМІ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Резюме

Ковалевська Т. Ю. Трансформаційна граматики у парадигмі нейролінгвістичного програмування.

У статті проаналізовано основні ідеї трансформаційної граматики як однієї з лінгвістичних основ сучасної нейролінгвістичного програмування, що увиразнює теоретичну вагу цієї новітньої галузі знання.

Ключові слова, нейролінгвістичне програмування, трансформаційна граматики, поверхневі структури, глибинні структури.

Summary

Kovalevskaia T.Y. Transformation Grammar in Neurolinguistic Programming Paradigm.

In the article, the author analyzes the key ideas of transformation grammar as one of the neurolinguistic programming linguistic grounds, what emphasizes the theoretical value of this modern science.

Key words, neurolinguistic programming, transformation grammar, surface structures, underlying structures.

Актуальність методик нейролінгвістичного програмування (НЛП) в різноманітних напрямках мовознавчих досліджень відзначена багатьма сучасними вченими (див. праці А. Баранова, Р. Ділтса, Н. Ненійводи, Дж. Сеймора, Г. Почепцова, І. Черепанової та ін.). У цьому аспекті наголошують на комплексному характері НЛП, у межах якого синтезовано психологічні, філософські, нейрофізіологічні та власне лінгвістичні підходи. Це дає змогу отримати об'єктивні дані не лише про специфіку сегментованих елементів комунікативної поведінки особистості/соціуму, а й про "гештальтовані" характеристики учасників спілкування, що уможлиблює відповідні моделювальні, прикладні можливості наукового аналізу. В такий спосіб виокремлюють гісихолінгвальні й аналогові (невербальні) особливості кодування/ декодування екстерналізованих та інтернальних реалій, обґрунтовують аксіосистемні параметри аксіальної (безпосередньої) та ретіальної (опосередкованої) взаємодії, прогнозують досягнення гармонійної, емпатичної комунікації через можливість потенційного конструювання коректних вербально-невербальних

структур, виявляють відповідні сугестогенні чинники тощо. Наведене дає всі підстави для продуктивного використання положень цієї науки в галузях психолінгвістики, соціолінгвістики, сугестивної лінгвістики, у дослідженнях із реклами, політичного мовлення, іміджології та ін. Проте ефективність НЛП ще, на жаль, не привернула достатньої уваги українських дослідників, що зокрема пояснюємо неознайомленістю з науковими лінгвістичними основами цієї науки, оскільки переважна більшість наявної в Україні друкованої продукції з цієї теми має або суто пропагандистський характер, або вкрай низький рівень перекладу (НЛП - наука, започаткована американськими вченими), через що і фахівцю іноді досить важко чітко усвідомити теоретичні засади прочитаного. Так, ідеї фундаментальної монографії Р. Бендлера та Д. Гріндера «Структура магії» [1], яка містить лінгвістичне підґрунтя НЛП, можна усвідомити лише за умови вільного володіння англійською та навичок стилістичного й перекладацького редагування, що, звичайно, не сприяє зростанню серйозного зацікавлення. Побіжно зауважимо й про досить поширене помилкове ототожнення НЛП із маніпулятивною, “зомбувальною” технологією. Це дуже поверхнєве, обмежене розуміння, оскільки наскрізною метою цієї наукової парадигми насамперед є екологічність, досягнення комунікативної та інтраперсональної гармонійності [3]. Зважаючи на наведене, а також враховуючи високий ступінь актуальності НЛП у сучасному гуманітарному просторі, ми маємо на меті в межах цієї статті коротко висвітлити основні центри мовознавчого підґрунтя НЛП -трансформаційної граматики (які, до речі, досить часто вимагають наукової корекції, уточнення), що, сподіваємось, допоможе в опрацюванні, вдосконаленні та впровадженні в науковий обіг основних положень цієї науки.

Лінгвістичний аспект у теорії НЛП посідає центральне місце, оскільки саме у вербальній комунікації виявляється глибинна сутність людини, специфіка її мислення. В основу лінгвістичної теорії НЛП покладено постулати трансформаційної граматики та уявлення про архітектуру когніцій, яку, за Дж. Фодором та Н.рХомським, описують за допомогою переліку специфічних модулів нсихосистеми особистості, ґрунтованих на інваріантних закономірностях, що мають універсальний характер. Це положення переїнається з феноменологією Гуссерля, який наголошував на тому, що мовні явища, крім фізіологічних, психологічних та культурно-історичних передумов, мають певну апріорну природу. Головним завданням учений вважав виокремлення універсальних форм та відношень, імманентних всім мовним сутностям [12: 338], що і дотепер цікавить дослідників (див. праці Г. Вежбицької). Зазначимо, що гуссерлівська феноменологія та основи структурної лінгвістики збігаються у функціональності головного постулату про природну належність кожної сутності до відповідної «польової» структури, яка, у свою чергу, містить

екстра- та інтраконтекстуальні умови її актуального існування. Е. Холенштайн відзначав, що «позитивним завданням Гуссерля з його «антипсихологізмом» і ранніх структуралістів було укладання чистої (автономної) та універсальної граматики, чи морфології мови, яка б охоплювала всі рівні» [8] і спиралася на фіксовані структурні типи мовних сутностей - комбінаційно-трансформаційні інваріанти.

П. Стросон, аналізуючи теоретичну базу трансформаційної граматики (ТГ), зауважив, що «центральною тезою її прихильників, кроком, який зумовлює самий характер її теорій, є твердження, що будь-яка адекватна теорія граматики повинна визначити відмінність між поверхнєвою синтаксичною структурою речення та його базовою структурою, між: його глибинною граматиною та його поверховою граматиною» [15: 34], тобто між мисленнєвими процесами людини та їх мовним утіленням. І хоч Н. Хомський, укладаючи свою теорію, орієнтувався на кібернетичні аспекти знання, але наукову вагу «хомскіанського повороту» в лінгвістиці порівнюють із ключем, яким можна відкрити «чорну скриньку розуму» [13: 179], оскільки ТГ ілюструє, «як загалом спеціалізоване вивчення структури мови може сприяти розумінню людського розуму» й «розкрити властиві йому якості, що становлять основу людської мисленнєвої діяльності» [10: 6-7].

Професор Ф. Бацевич у передмові до українського видання «Роздумів про мову» виокремлює такі риси наукової парадигми Н. Хомського: «1) проголошення пріоритету універсальних властивостей мови над ідіотетичними, а також переваги гіотетико-дедуктивних підходів до мови... над емпірично-дедуктивними...; 2) положення про творчий, діяльний, креативний характер мовної (точніше мовленнєвої) діяльності людини...; 3) перенесення в центр лінгвістичних досліджень найбільш креативної сфери мови - синтаксису...; 4) розгляд мови як ментального феномену, чинника людської психіки і свідомості» [9: 13-14], що має безперервні можливості продукування й розгортання ментальних контекстів. До речі, теза Н. Хомського про здатність будь-якої мови утворювати нескінченні множини правильних висловлень часто викликає суперечки в колі гуманітаріїв та іноді призводить до шокуючих висновків. На думку В. Плуґяна, уявлення Н. Хомського про мову як машину, що може працювати вічно й виробляти безкінечну кількість «продукції», є хибним, оскільки «мова не машина, що утворює тексти, а резервуар, який їх зберігає. Кількість текстів, можливих у будь-якій мові, кінчна; більше того, ці тексти вже десь і колись були й будуть наявні. Мовлення - це просто перехід із пам'яті в пам'ять; з його пам'яті -у нашу. Тому мові... не потрібна граматика. Граматика - це просто спосіб трохи зменшити навантаження людської пам'яті; а відмінки та прислівники вдумав Аристотель..., щоб навчитися чужої мови, не треба читати граматик -

ліпше за все просто жити серед людей, які нею розмовляють» [6]. Очевидно, що парадоксальність такого резюме є наслідком надто формального сприйняття основ ТГ і не виливає істотно на усвідомлення її наукової цінності.

Фундаторів НЛП, зі свого боку, зацікавили окремі моменти цієї теорії, а саме: 1) положення про наявність глибинних та поверхових структур, які в теорії НЛП співвідносні з неусвідомлюваними й усвідомленими процесами людської психіки; 2) положення про загальну системність, структурованість людської психіки, що уможливило її формалізовану реконструкцію з паралельним виокремленням активних психолінгвальних концентрів-атракторів, впливаючи на які можна прогнозувати корегувати зовнішню та внутрішню, інтернальну ситуацію. Майстер НЛП Ю. Овчинников наголошує, що «у цьому - основне завдання нашого метода» [5], орієнтованого, зокрема, на ідентифікацію мовленнєвої поведінки в загальній ієрархії контекстуальних елементів.

Зауважимо, що в НЛП використано деякі положення теорії Н. Хомського, які з часом були змінені самим ученим, що почасти засвідчують авторські термінологічні інтерпретації, пов'язані, зокрема, з виокремленням імпліцитних та експлікованих структур психіки. Так, у працях останніх років учений уникає актуального для попередніх досліджень терміна «глибинні структури», оскільки «у так званій стандартній теорії... глибинні структури визначались у категоріях двох властивостей: їх ролі в синтаксисі як таких, що ініціюють трансформаційні деривації, та їх ролі в семантичній інтерпретації. Стосовно останнього постулюється, що глибинні структури надають всю інформацію, необхідну для розуміння значення речень» [9: 117]. Замість терміна «глибинні структури», який, «на жаль, виявився нечітким» [9: 117], учений вживає дефініцію «показники початкової структури», змінюючи й семантичні обсяги операційних понять. У «розширеній стандартній теорії»

Н. Хомський припускає, що «поверхневі структури, з огляду на слідову теорію правил пересування, вже не ті, які описані у стандартній теорії» [9: 133], і «можливо, вся семантична інформація зумовлюється ширшою категорією поверхової структури» [9: 117], хоч «генеровані базою показники початкової структури мають важливі та прогностичні властивості» [9: 119]. Визначаючи загальну природу граматики та її місце в системі когнітивних структур, Н. Хомський узагальнює основи «розширеної стандартної теорії»: «Правила бази (И), до складу яких належать правила категоріального компонента та лексикон, формують показники початкової структури (IPM). Правила трансформаційного компонента (Г) перетворюють їх на поверхневі структури (SS), які, у свою чергу, перетворюються в логічні форми (LF) за допомогою певних правил семантичної інтерпретації (SR-1)... Генеровані таким способом

логічні форми є предметом подальшої інтерпретації за допомогою інших семантичних правил (SR-2), що взаємодіють з іншими когнітивними структурами та забезпечують повнішу репрезентацію значення» [9: 142-143].

В концепціях НЛП більшість актуальних положень ТГ витлумачено відповідно до її «стандартної теорії» [1: 269], хоч у подальшому розвитку парадигми НЛП переважають семантичні, а не формалізовані, інтерпретації вербаліки. Так, поняттю мовної компетенції відповідає теза НЛП про «наявність у людей усталених інтуїцій щодо мови, якою вони розмовляють» [1:43]. Дж. Гріндер і Р. Бендлер виокремлюють необхідні складники таких знань: 1) усвідомлення правильної послідовності елементів у мовленнєвому конструюванні, 2) знання категоріально- сенсової та синтагматичної специфіки у структурі складників послідовностей та 3) спектру логіко-семантичних відношень між мовними елементами [1: 244]. Правильність послідовностей тут пов'язана зі знанням конвенційних правил користування мовою: «Щоби виступати в ролі природженого носія тієї чи іншої мови... необхідно... засвоювати правила... Тобто, очевидно, необхідно навчитися вести себе так, ніби знаєш ці правила» [7: 78], які, за Н. Хомським, «належать до категорії біологічно зумовленої когнітивної здатності» [9: 57]. Основні напрямки кваліфікації правильності / неправильності висловлень залежать від семантико-синтаксичної адекватності складників у моделі будь-якого речення.

Структура складників, за Дж. Бендлером і Дж. Гріндером, передбачає наявність «усталених суджень носіїв мови про те, які слова можуть об'єднуватися, утворюючи одиницю чи елемент речення даної мови» [1: 44], що наголошує на дистрибутивних потенціях мовних знаків, детермінованих їхньою категоріальною природою. Формалізований опис ментальної організації людини певним чином спирається на базові категорії логіки, де будь-яке судження (форма абстрактного мислення, що відбиває відношення між предметами та їхніми властивостями), актуалізоване на вербальному рівні, може подаватися схематизовано: S - P, де S и P - структурні елементи судження (поняття), які репрезентуватимуть будь-які предмети та властивості, здатні до прогнозованого варіювання в межах мовленнєвої предикації. Знак «->» є позначенням зв'язку між ними, що може відбуватися в будь-який спосіб, узгоджуючи семантичну самостійність чи субдомінантність складників із релевантною ідеєю контексту. Отже, логічна форма, чи форма мислення, - «це спосіб зв'язку елементів думки, її будова, завдяки якій зміст існує й відбиває дійсність» [4: 19], що в трансформаційній граматиці та відповідних НЛП-інтерпретаціях проілюстровано структурованим асортиментом маркерів когерентності.

Відповідну амплітуду логіко-семантичних відношень між елементами мови визначають семантичні характеристики контекстуальних елементів - слів, реалізованих на рівні синтагматики й парадигматичної специфіки та співвідносних з явищами текстової неоднозначності, синонімії, пресупозитивного навантаження, а також із потенційним обсягом дієслівних значень і референтною індексацією елементів. Неоднозначність співвідносять із семантичною полісемією на синтаксичному рівні, яка трапляється у випадках нечіткої послідовності чи неконкретності семантичного вибору (акценту) складників і спричиняє сенсову дифузність, багатоплановість у декодуванні повідомлення. Синонімію витлумачено як такий різновид логіко-семантичного зв'язку, що уможливило вираження тотожних чи дублетних сенсів за допомогою гетеронімінативних елементів мовної системи і полягає «у формуванні трансформації, яка пов'язує між собою дві чи більше синонімічні поверхові структури, тобто структури, які мають те саме значення» [1: 50]. Пресупозитивні відношення передбачають наявність екстралінгвальної каузації між суб'єктивною мовною інформацією та її адекватним декодуванням з боку слухача: «Речення, яке повинне бути істинним для того, щоб інше речення було осмисленим, називаємо пресупозицією цього речення» [1: 56]. Два наступних різновиди логіко-семантичних відношень стосуються характерних особливостей категоріальної природи номенів - переважно дієслівних та частки іменниково-займенникових експонентів, позбавлених ідентифікаційної конкретики. У першому випадку приділено увагу контекстуальній актуалізованості валентних позицій лексем, у другому - наявності / відсутності референтного маркування. Отже, обсяг мовної компетенції містить знання: 1) формальних правил прийнятного поєднання різноманітних сенсів, позначених словами-знаками; 2) індексів їх семантичної самостійності; 3) «межових точок» та припустимих значеннєвих варіювань у дотриманні адекватності між мовленнєвою, суб'єктивно «омовленою» та об'єктивною, екстралінгвальною інформацією.

Зазначені три головних інтуїції людини, які й дають змогу їй користуватися рідною мовою, у НЛП співвідносні з двома концептуальними складниками трансформаційної моделі породження мовлення. Інтуїції (знання) правильності та структури складників висловлення зумовлюють конвенційну відповідність його вербального оформлення й експлікують категорію поверхневої структури. Бендлер і Гріндер зазначили, що в межах теорії трансформаційної граматики кожне речення підлягає поступовому аналізу: спочатку деталізують наявну структуру складників і лише після цього беруться до реконструкції логіко-семантичних відношень. Відтак першорядним є аналіз поверхового рівня структури (ПС), в якому втілено й конкретизовано сенсове розмаїття глибинної структури (ГС) - «рівня, що містить інформацію про значення чи

відношення аналізованого речення» [1: 262], яка «ніколи прямо не виявлена в мовному використанні» [1: 263]. На відміну від характерної для ПС структурованої реальності зв'язків, ГС, отже, є конгломератом перспективних семантичних відношень. У сучасній психолінгвістиці припускають, що феномен глибинної структури попри її дифузну природу має ієрархічну організацію, де вищі, найузагальненіші шаблі відповідають мотиваційному та глибинно-семантичному рівню, на якому відбувається глобальне виокремлення теми й реми, визначення «наявного» (пресупозитивного) й нового. Це рівень «індивідуальних смислів» (див. праці О. О. Леонтьєва), початків внутрішнього мовлення. Наступний рівень глибинної структури пов'язують із пропозиціонуванням, виокремленням суб'єкта й об'єкта актуального повідомлення та перетіленням «індивідуальних смислів» у загальнозначущі поняття. На цьому рівні започатковується найпростіше структурування - «наступний етап внутрішнього мовлення... І наприкінці виокремлено глибинно-синтаксичний рівень, який формує конкретно-мовні синтаксичні структури...» [11: 42]. Зв'язок між вербалізованою результативністю ПС та прихованими перегинами семантичних мереж ГС в інтерпретації НЛП представлений серією трансформацій, за допомогою яких сенсове безмежжя мовленнєвих варіювань презентує визначена кількість формалізованих моделей. До зазначених компонентів належать трансформації перестановки та випущень, які й зумовлюють відмінності між ПС та ГС: «Поверхневі структури можуть відрізнятися від пов'язаної з ними глибинної структури переважно двома способами: 1) слова в реченні можуть бути розташовані по-різному - трансформація перестановки; 2) частини повної логіко- семантичної репрезентації можуть не подаватися в поверховій структурі — трансформація випущення» [1: 52-53]. У такому разі виокремлено формальний (трансформація перестановки) та логіко-семантичний (трансформація випущення) аспекти в комплексному (формально- семантичному) підході до фіксації трансформаційних зрушень у процесі мовленнєвих експлікацій. Ідентифікація функціонального обсягу наведених трансформацій спричинила виокремлення відповідних складників. Так, трансформації перестановки містять, по-перше, випадки синонімічності двох чи більше ПС, які семантично тотожні єдиній ГС: «Вважають, що дві поверхневі структури... пов'язані між собою відношеннями синонімії, якщо вони виведені з тієї самої глибинної структури. Оскільки семантичні відношення... належать до рівня глибинної структури, то трансформації, які змінюють форму речення у процесі формування поверхневої структури, нічого до його значення не додають. По-іншому, значення речення не залежить від тієї форми, якої воно набуває після трансформацій глибинної структури, що відбивають її у поверхневій структурі» [1: 263-264]. Конкретні реалізації трансформацій перестановки, ґрунтованих на явищі

семантичної синонімії, найчастіше пов'язують із формальною перестановкою елементів речення, що дає змогу перевірити його на істинність / неістинність. Зокрема, «інтуїтивну перевірку на синонімічність молена провести, відповідаючи на питання: чи можливо, щоб у нашому (або в будь-якому умовному) несуперечливому світі одна з поверхових структур, яку перевіряють на синонімічність, була істинною (неправдивою)? Якщо істинне значення обох структур у всіх випадках буде однаковим (обидві структури чи правдиві, чи неправдиві), то це й позначатиме їхню синонімічність. Такий спосіб перевірки називають парафрастичною перевіркою» [1: 50]. Отже, дослідники НЛП узгоджують трансформації перестановки зі збереженням семантичної тотожності висловлень після позиційної зміни будь-якого (повнозначного) члена конструкції, що суперечить позиції більшості сучасних лінгвістів. На думку мовознавців, такі випадки корелюють з явищем «прихованих категорій», до яких належать визначеність - невизначеність, контрольованість - неконтрольованість, конкретність - неконкретність, вираження - невираження особи іменника тощо. В. Лагу та наголошусь, що «визначеність - невизначеність іменника відбивається на його здатності виступати в ролі теми (того, що відомо) в ненаголошеній позиції та реми (нової інформації) в наголошеній позиції. Так, у висловленні *Зі школи повернулися діти* є можливим визначене й невизначене розуміння слова діти, а у висловленні діти повернулися зі школи за нейтральної інтонації припускається лише визначене розуміння слова діти» [4: 58]. До того ж, наявні певні мовленнєві моделі, у межах яких, наприклад, певні іменники не виконуватимуть ролі бенефіціанта (неможливо сказати українською придбати крем черевичкам, купити спальні гарнітура та ін.), що також спростовує облігаторність тези про не залежну від компонентної комбінаторики та семантико-граматичних особливостей номенів текстову семантику. Отже, пропаговане положення не можна вважати релевантним для наукового використання, що, до речі, засвідчують і сучасні когнітивно орієнтовані НЛП-дослідження, в яких визнано комунікативну значущість комбінаторної семантики та ритмомелодійних параметрів висловлення (див. праці Р. Ділтса).

Концептуальна синонімічність речень зберігатиметься, за твердженням Гріндера та Бендлера, й у випадках пасивізаційної трансформації, яка нібито спричиняє лише формальні зміни, що торкаються транспозиції в межах предикативного центру (принагідно відмітимо, що в такому разі не врахована характерна для пасивізованих елементів сенсова інформативність, яка відрізняє їх від попереднього різновиду перестановки й унеможливує відповідне об'єднання в єдиному аналітичному просторі). Намагаючися формалізувати вияв таких та інших трансформацій, автори вводять поняття структурного індекса трансформації, який «призначений

для того, щоб ідентифікувати структуру репрезентацій у вигляді дерева, яке треба трансформувати або щодо якого треба здійснити будь-які операції» [1: 260]. Структурний індекс пасивної трансформації в такому разі матиме вигляд $X NP1 V NP2Y$, де необхідним елементом, який перебуває в постпозиції до будь-якої послідовності вузлів (X), є іменна сполука ($NP1$), пов'язана з іншою іменною сполукою ($NP2$) через посередництво дієслова (V). Результатом пасивної трансформації буде «перестановка, або зміна порядку прямування двох NP , ідентифікованих у структурному індексі, та, крім того, додавання ряду нових елементів» [1: 261], що відбито в загальній формулі пасивізації $X NP_{н.в.1} VNP_{Зн.в.2} > X NP_{н.в.2} V_{пас.} NP_{о.в.1}$. На нашу думку, зазначену трансформацію також досить складно кваліфікувати як таку, що не спричиняє семантичних зрушень у реченні, оскільки процеси перетворення логічного суб'єкта дії в її об'єкт ілюструють тенденцію до редукування ролі активного діяча, що почасти співвідносне з внутрішньомовним тяжінням до імперсональної репрезентації як наслідку нейтралізованої в умовах певного контексту агентивності. Сучасні дослідники вважають такі явища лінгвістичними маркерами концептуальних сегментів ментальності, які дають підстави для адекватного аналізу специфіки лінгвокультурних спільнот (див. праці Г. Вежбицької, О. Падучевої та ін.), що засвідчує високий ступінь їхньої значущості й надає їм статусу лінгвоментальних експонентів.

Отже, формальний аспект трансформаційних перетворень ГС, на думку фундаторів НЛП, передбачає відсутність впливу компонентної диспозиції висловлення на його загальні семантичні характеристики, що суперечить мовознавчій практиці. Очевидно, що реконструкція мовленнєвих феноменів не припускає «чистої» формалізації, оскільки репрезентована вербаліка перебуває в постійній взаємодії з сенсовим наповненням номенів. Значеннєва вісь таких складників являє собою найчутливішу й мінливу субстанцію, комплексна цілісність якої тісно пов'язана з майже непомітними семантичними зсувами в зовнішній та внутрішній структурі контексту.

Другий спосіб, в який здійснено трансформації, - випущення (знов-таки маємо термінологічну полісемію - такий самий термін раніше вжито на позначення одного з універсальних процесів мовного моделювання), де «частини логіко-семантичної репрезентації можуть бути не представлені в ПС» [1: 53]. Цей процес пояснюють відношеннями неоднозначності (на відміну від попередніх синонімічних відношень) і тлумачать як «назву досвіду, що виникає в людей, коли вони використовують речення, які мають більше одного значення» [1: 275]. До різновидів таких трансформацій належить, по-перше, вільне випущення як «випущення невизначених елементів» [1: 52] (напр., «вона розмовляла з кимось досить довго» > «вона розмовляла досить довго»). По-друге, виокремлюють

випущення визначеного елемента («Олена пішла до крамниці та Марина туди ж»), хоч у такому разі автори зауважують, що все одно «втрати інформації не відбувається» [1: 52], бо зазнає редукції не семантична ідентифікованість актуального компонента, а лише його лексикалізована форма. Фактичне ж випущення залежить від лінгвістичної природи відповідних складників: «Елемент, що випускається, не повинен містити референтного індекса, який встановлює зв'язок з якоюсь конкретно частиною моделі досвіду мовця» [1: 52]. Отже, специфічною ознакою трансформацій випущення виголошено референтну визначеність актуальних складників, хоч даті коло її маркерів без пояснень розширене за рахунок інших семантичних категорій [1: 53-54 та ін.], що ускладнює усвідомлення основних тез дослідження не тільки пересічному читачеві, а й фахівцю-мовознавцю. Щоправда, автори визнають, що в їхньому «викладенні основ трансформаційної граматики важливі не технічні деталі, не розроблена лінгвістами термінологія (! -Т.К.), а той факт, що вона дає змогу представити інтуїції, якими володіє кожний мовець» [1: 54]. На нашу думку, вихідні положення будь-якої науки (а такої перспективної, як НЛП, - і поготів) повинні чітко узгоджуватися з наявною науковою джерельною базою, і тоді струнка систематика й логіка теорії сприятиме її загальній обґрунтованості.

Зазначене дає змогу припустити, що логіко-семантичні відношення проймають усю тканину мовленнєвих варіацій і почасти поглинають, підпорядковують формально-структурні компоненти контексту. Визначальні моменти лінгвістичної парадигми НЛП також здебільшого орієнтовані на використання концепцій породжувальної семантики: «Сприйняття мови в разі лінгвістичного аналізу краще підтримується моделлю породжувальної семантики...» [1: 269], що і зумовило укладання метамодельної теорії мови. За допомогою трансформаційної теорії здійснено саму спробу формального моделювання латентних психолінгвістичних структур через виокремлення інваріантних відношень між ними. В цьому аспекті для теорії НЛП є актуальними наступні положення трансформаційної граматики Н. Хомського: 1) наявність феномену природжених мовних структур (мовної компетенції), що припускає потенційну можливість їхнього формалізованого опису, 2) співвіднесення мовної компетенції з глибинними структурами, а мовної активності - з поверхневими структурами, які «зумовлюють особливості мовної актуальності» [9: 34-35], 3) усвідомлення глибинних структур як імплікованого психолінгвістичного комплексу стандартизованих змінних, де їхні варіативні властивості визначені комбінаторною фіксованістю, 4) пояснення інтерпретативних характеристик поверхневих структур як вербалізованих когнітивно-емоційних індивідуацій через універсальні інтегративно-диференційні процеси перетворення континуальної

семантики ГС в інформаційну дискретність ПС. Як зазначалося, деякі теоретичні положення НЛП не завжди узгоджені з ідеями трансформаційної граматики та й власне мовознавчої науки, що вимагає відповідної адаптації та систематизації.

Сучасний розвиток гуманітарного знання, на думку учених, вимагає комплексних досліджень, що узгоджено з принципами експансіонізму та експланаторності (див. праці І. Дзюби, О. Кубрякової, О. Селіванової та ін.), у межах яких наголошують на зростанні когнітивної ваги наукових студій, виконаних із залученням досягнень і методологій інших дисциплін, що відповідає й тезі про інтегральне сприйняття світу людиною, акцентуючи на актуальності енциклопедичного, комплексного розв'язання наукових проблем. Саме тому аналітична реконструкція та усвідомлення відповідних здобутків НЛП, їхня лінгвістична верифікація та вдосконалення, розширення галузевого використання сприятиме, на нашу думку, і збагаченню прикладної мовознавчої парадигми, тим більше, що НЛП, спираючися на ґрунтовні теоретичні положення, уникає чистого «теоретизування» і творить дієві, практичні психолінгвістичні техніки, які допомагають у процесах інтерактивної комунікації, переживанні особистісних рефлексій, екологічному корегуванні проблемних психоментальних настанов та здійсненні коректних впливових ефектів.

Література

1. Бэндлер Р., Гриндер Д. Структура магии. - СПб.: Белый кролик, 1996. -496 с.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь // Выготский Л.С. Собр. соч.: В 6т. -Т. 2.-М., 1982. -С. 5-361.
3. Ковалевська Т. Ю. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. - Одеса: Астропринт, 2001. -334 с.
4. Лагуа О. Н. Логика и лингвистика. - Новосибирск: НГУ, 2000. - 116 с.
5. Нейролингвистическое программирование // Dokument НТМ. - <http://www.fido7.com/cgi-fido7/faserv/psytech2?name=ralflect&part7>.
6. Плуноян В. О (бес)конечности языка // Русский журнал. Dokument НТМ. -<http://russ.ru>.
7. Слобин Д., Грин Дж. Психолінгвістика. - М.: Наука, 1976. -198 с.
8. Холенштайн Э. Якобсон и Гуссерль (К вопросу о генезисе структурализма) // Dokument HTML. - <http://www.anthropology.rn>.
9. Хомський Н. Роздуми про мову. - Львів: Ініціатива, 2000. -352 с.
10. Хомский Н. Язык и мышление. - М.: МГУ, 1972. - 122 с.
11. Черниговская Т. В., Деглин В. Л. Проблема внутреннего диалогизма (Нейрофизиологические исследования языковой

компетенции) // Труды по знаковым системам. -Вып. №17. - Тарту, 1984. -С. 40-49.

12. Husserl E. Philosophie als strenge Wissenschaft. - Munchen, 1913.
13. Lyons J. Chomsky. -Warszawa, 1998.
14. Strawson P. F. Grammar and Philosophy. - London, 1972.